

Leeskring bibliotheek Rumst : 21 november 2011

GODENSLAAP

Erwin Mortier

Uitgeverij: Bezige Bij, Amsterdam/Antwerpen

Aantal pagina's: 407

ISBN: 978-90-463-0574-4

Erwin Mortier (°Nevele, 28 november 1965) is een Belgisch schrijver. Hij groeide op in Hansbeke en woont samen met radio- en televisiemaker Lieven Vandenhaute. Mortier studeerde kunstgeschiedenis in Gent en behaalde daarnaast het diploma van psychiatisch verpleegkundige. Van 1991 tot 1999 was hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Dr. Guislain Museum, waar hij werkte omtrent het onderwerp geschiedenis van de psychiatrie. In deze periode publiceerde hij in diverse literaire tijdschriften als *De Gids*, *De Revisor*, *Het Nieuw Wereldtijdschrift* en *Optima*. Sinds 1999 leeft Mortier uitsluitend van zijn pen. Hij heeft al verscheidene romans, nouvelles, dichtbundels en essays gepubliceerd. In 2005 werd Mortier voor een periode van twee jaar tot stadsdichter van Gent benoemd.

Bibliografie:

Romans

- *Marcel* (1999)
- *Mijn tweede huid* (2000)
- *Sluiterijd* (2002) (ook als luisterboek, voorgelezen door Mortier zelf)
- *Alle dagen samen* (2004)
- *Godenslaap* (2008)

Gedichten

- *Vergeeten licht*, Meulenhoff, 2000.
- *Uit één vinger valt men niet. Gedichten bij foto's van Lieve Blancquaert*, De Bezige Bij, 2005.
- *Voor de Stad en de Wereld*, De Slegte, 2006
- *Stadsgedichten 2005–2006*, Stad Gent en Poëziecentrum vzw, 2007.

Gebundelde essays en andere

- *Pleidooi voor de zonde*, De Bezige Bij, 2003.
- *Naar nergens smaken. Schrijverscredo*, Literarte, 2005.
- *Avonden op het landgoed. Op reis met Gerard Reve*, De Bezige Bij, 2007.
- *Afscheid van Congo, met Jef Geeraerts terug naar de evenaar*, De Bezige Bij, 2010.
- *Gestameld liedboek - Moedergetijden*, De Bezige Bij, 2011

Het verhaal:

In 'Godenslaap' blikt Helena Demont, een stokoude vrouw die de dood voelt naderen, terug op haar jonge jaren. Op haar bijna-sterfbed vertrouwt ze haar jeugdherinneringen toe aan het papier en aan Rachida, haar Marokkaanse verpleegster.

Nu haar man, haar dochter en haar broer overleden zijn, is Rachida de enige persoon waarmee Helena nog contact heeft. Rachida kan daardoor op veel mededogen rekenen, maar voor haar eigen moeder en dochter is Helena veel minder lovend in haar geschriften. Voor haar homoseksuele broer heeft ze al evenmin een goed woord over. Hij was immers ook verliefd op Helena's grote liefde: de Engelse soldaat en fotograaf Matthew Herbert, die ze tussen de puinhopen van het platgeschoten Ieper leerde kennen en die later haar echtgenoot en de vader van haar dochter zou worden.

Waardering van recensenten:

- Zijn proza is poëzie, zijn poëzie is muziek... (De Volkskrant)
- Een verpletterend meesterwerk... (Yves Desmet, hoofdredacteur De Morgen)
- Beter kan het niet worden gezegd, zoals veel in dit prachtige boek niet beter kan worden gezegd. (Trouw)
- Dat zou een goede roman hebben kunnen zijn, maar het taalgebruik van de hoofdfiguur is zó gekunsteld dat het boek gaat tegenstaan...

Sober proza zou in dit geval beter zijn geweest. *Godenslaap* bevredigt niet...

Misschien heeft de eindredacteur niet het vereiste zuur weten op te brengen, misschien heeft Mortier goede adviezen in de wind geslagen, waarschijnlijk had de schrijver het manuscript beter een jaar kunnen laten liggen om het daarna onbevungen opnieuw te bekijken. (Jona Lendering - recensieweb)

Opbouw

Het boek bevat vijf hoofdstukken:

- I. – gaat over haar moeder en haar kindertijd
- II. – beschrijft de broer, Edgard
- III. – in 1914 vertrekken moeder, dochter en zoon naar Frankrijk
- IV. – het verhaal van de broer aan het front
- V. – Helena is klaar voor de 'Godenslaap'

Plaats, tijd en ruimte

Het verhaal speelt zich af in het heden maar met flashbacks naar de periode voor, tijdens en kort na de eerste wereldoorlog..

Het verhaal situeert zich dan ook: deels in België en deels in Frankrijk (Artesië) en aan het front.

Personages

Helena: de hoofdfiguur. Haar leven kenmerkt zich door moeilijke relaties: zij had een moeilijke relatie met haar moeder, die haar domineert maar later ook met haar dochter: "De rancune, die tussen moeders en dochters kan sluimeren heb ik maar al te goed leren kennen (pg.100). En als die andere vrouw je dochter is, valt de minachting het

kilst van al uit. Zelf heb ik, zolang ze leefde, mijn dochter gehaat.” Ze wentelde haar bitterheid af op haar dochter en liet haar boeten omdat de dochter niet op de vader leek. Zij noemt haar dochter: laf, intrigerend, manipulerend. “Ik heb geen kind gebaard maar een roestige spijker”. Helena wist zelfs niet dat haar dochter ziek was, ging haar niet groeten. De dochter voelde het wel aan : “Hoe kan ik anders boeten voor de schande dat ik je dochter ben, Maman?”Zij hield van haar man, de Engelse Matthew Herbert maar bedriegt hem uitbundig. “Daarmee heb ik riante voorschotten op de rouw willen nemen.”

Matthew Herbert: de echtgenoot van Helena. Hij was Engelsman en enige zoon van een dokter. Zijn moeder was vroeg gestorven. Hij vergeleek het liefdesspel met de consecratie: “dit is mijn lichaam: neem en eet”. Heel zijn leven is hij een adolescent gebleven. Toch vulden Helena en hij elkaar mooi aan: zij het woord; hij het beeld. De dochter vond haar vader dood op bed. Reactie van Helena: “het werd tijd: zijn wenkbrauwen begonnen door te groeien, neushaar.”

De moeder, Marianne:

Een Franse boerendochter;
Met beide voeten op de grond;
Dichters vindt ze schijnatleten;
Weinig geduld voor zaken die het tastbare overschrijden;
Kleinburgerlijk;
Toch is zij het die maakt dat Amélie Bonnard in de kelder wordt afgelegd. Zij doet Helena de dode Amélie wassen en ze moet ook kippen slachten;
Woede, passie, wraakzucht waren geen gevoelens voor een dame maar bij de moeder las je het uit haar oogopslag.

De vader:

Vlaamse handelaar in koperwaren, grof keukengerei, lucifers en spijkers.
“Geen Stradivarius maar ook geen blokfluit”.

De broer, Edgard:

Hij geleek op de moeder: blond, blauwe ogen, meer dan gemiddeld verstandig met de nodige souplesse. Moeder verafgoodde hem.
Hij was homo en zijn uitspraak tot Helena, die hij ‘mijn kleine gazelle’ noemde, luidde: “jij je boekjes, ik mijn boefjes”
Hij schept plezier in een geheimzinnig dubbelleven, maar hij heeft ook aan het front gezeten en er de hel gezien en dat verklaart wellicht zijn fatalisme en oppervlakkigheid nadien.

Autobiografische elementen:

Mortier is homo en beschrijft ook via de broer, Edgard, het homomilieu en/of -mentaliteit “Jij je boekjes, ik mijn boefjes”. Hij begrijpt vrouwen en het is hem dan ook gelukt vanuit de optiek van een vrouw over de Eerste Wereldoorlog, over seksuele verlangens te schrijven.

Thema:

De kleine geschiedenis van Helena Demont, die op het einde van haar leven op zoek gaat naar haar verleden, kadert tegen de 'Grote Oorlog' en de grote geschiedenis van de mensheid.

Titel:

Verschillende interpretaties zijn mogelijk:

-In de roman ziet de oude Helena, als in een soort halfslaap, beelden uit haar leven aan zich voorbij trekken. Vooral beelden uit haar jeugd en de alles verwoestende oorlog. De indrukken die zij toen opdeed waren bepalend voor haar leven. In die zin is de slaap een geschenk van God.

-Een ander aspect aan de titel dat past bij deze roman is het volgende:

Helena ontwikkelt zich van een nieuwsgierig, intelligent kind tot een gesloten, "moeilijke", ogenschijnlijk harde vrouw. Hoe haar leven er na de oorlog uitzag, wordt in de roman slechts aangestipt, maar gesuggereerd wordt dat zij als een aangeslagen vrouw verder leefde, een schepsel dat een goddelijke onverschilligheid nastreefde. Alleen al de problematische verhouding tot haar dochter spreekt boekdelen.

-Er zijn veel verwijzingen in deze roman naar goden en godenverhalen. Naar de strijd om Troje bijvoorbeeld (alleen de naam al van de hoofdpersoon), maar ook naar oertijden, met voorwereldlijke monsters, en naar nietige mensen die met rituelen de goden proberen te vermurwen.

-En dan nog dit:

het woord "godenslaap" is verwant aan het woord en het begrip "godenschemering".

Dat begrip stamt uit de Germaanse mythologie, en staat voor de ondergang van de wereld, òòk de ondergang (vernietiging) van de goden. De goden gaan strijdend ten onder, zij leggen het af tegen het kwaad. (Denk in dit verband aan Wagners opera *Götterdämmerung*, de laatste van de vier opera's die de cyclus *Der Ring des Nibelungen* vormen). De term op zich heeft ook in het algemeen de betekenis "het einde der tijden" gekregen.

De titel die Mortier zijn roman meegaf is er een variatie op.

Genre:

Godenslaap is een psychologische roman over het leven van een vrouw, dat weerspiegeld wordt tegen de geschiedenis van België tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Citaten:

- cfr. De moeder: "de doden hebben geen spreekrecht, daarom mag niemand hun mondstuk zijn (cfr. De Grieken staken een muntstuk onder de tong van hun doden om de overtocht over de Styx te kunnen betalen maar ook omdat ze zich zouden verslikken als ze aan het spreken zouden gaan)"
- vrouwen zijn wezens, die dragen: wasgoed, marktwaar, nageslacht, nagedachtenis
- een vent moet kluiten en kloten hebben
- gebiologeerd zoals jongens zijn door alles wat scharniert, klikt, schakelt en ejaculeert (pg.231)
- het zijn de vrouwen die de klappen vangen: wie mag met de palmtak zwaaien en wie vangt de stront: dat is de vraag waarrond de gehele geschiedenis draait
- religie is angst
- De grootste eigenheid van België is het ontbreken van eigenheden
- Hoeveel gram metaal (decoraties) voor hoeveel pond verloren vlees? (armen en benen)
- Mijn leven is één grote landkaart, bezaaid met plekken om te mijden, een vlucht voor de vloek van het geheugen.

Discussievragen:

Dit boek zou je het boek van de scherven kunnen noemen.

- Wat ligt er allemaal aan scherven?
- Welk beeld krijgen we van Helena, als dochter, als vrouw, als moeder?
- Is een moeder-dochterrelatie soms echt zo moeilijk?
- Welk beeld hangt Mortier op van 'de vrouw'?

De kleine geschiedenis van Helena Demont speelt zich af tegen de 'Grote Oorlog' en de grote geschiedenis van de wereld.

- Welk beeld krijgen we van de tijd van voor WO I?
- Hoe dacht de bourgeoisie van toen over 'het andere soort mensen'?
- Wat leren we over wat oorlog doet tijdens het gebeuren en nog jaren nadien?
- Wat vindt Helena zo obsceen aan de oorlog?
- Vind je niet dat er een verwarrende spanning bestaat tussen de esthetiek van de taal en het onderwerp, namelijk de gruwelen van de oorlog? Hoe zou je dit verklaren?
- Wat zegt Mortier over oud worden. Zijn jullie het daarmee eens?
- Zien jullie een gelijkenis tussen 'het plebs' van vroeger en de allochtonen van nu?
- Hoe vinden jullie het verhaal van Saïd als slot van dit boek?
- Hoe zouden jullie het thema van het boek omschrijven?
- Houden jullie van de taal en de stijl van Mortier?
- Hoe vinden jullie de opbouw van het verhaal?
- Hoe verklaren jullie de titel?
- Zijn er passages, die jullie meer aanspreken dan andere?
- Hebben jullie nog citaten genoteerd, die jullie om een of andere reden troffen?

